

Голас Рацзімы

№ 46 (1206)

ЛІСТАПАД 1971 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫНІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 16-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

ТОЛЬКІ ВУЧЫСЯ, СТУДЭНТ!

Нядаўна вышэйшыя навучальныя ўстановы нашай краіны абляцела навіна — у Маскве, у Крамлі скліканы Усесаюзны з'езд студэнтаў. Такая падзея здараецца не часта, і таму студэнткі з'езд выклікаў вялікую цікавасць. Асабліва яшчэ таму, што на ім прысутнічалі кіраўнікі Камуністычнай партыі і Саветаў уладаў, міністры, вучоныя, праслаўленыя военачальнікі, касманаўты.

Удзельнікі з'езду абмеркавалі важныя пытанні жыцця і вучобы студэнтаў. З вялікай увагай была выслухана прамова Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Брэжнева, з якой ён выступіў перад прысутнымі. У прамове ён, між іншым, сказаў: «Мне прыемна паведаміць вам, што Цэнтральны Камітэт партыі і ўрад, у адпаведнасці з Дырэктывай XXIV з'езда КПСС, днямі прынялі важнае рашэнне, якое прадугледжвае значнае палепшэнне матэрыяльных і жыллёва-бытавых умоў студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў і навучэнцаў сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў...»

Гэтыя словы былі сустрэты Аружымі апладысманамі. Студэнты горача віталі паведамленне аб тым, што ім і навучэнцам тэхнікумаў вырашана павысіць стypендыі, а таксама прадугледжана будаваць больш студэнцкіх інтэрнатаў, палеп-

шыць медыцынскае і санаторна-курортнае абслугоўванне, арганізацыю харчавання, развіццё спартыўнай базы.

Праз некалькі дзён газеты надрукавалі пастанову. Прачытаўшы яе і даведаўшыся аб усім падрабязна, кожны грамадзянін выказаў сваё задавальненне. Таму што клопаты аб студэнцкай моладзі датычаць амаль кожнай савецкай сям'і.

Калі сягоння паназіраць жыццё студэнтаў Беларускага ўніверсітэта, любога мінскага або віцебскага інстытута, то не цяжка будзе прыкмеціць, што ім жывецца добра. Бадзёрай, вясёлай, прыгожа апранутай бачым мы студэнцкую моладзь. Вечарам ці ў нядзелю, калі ёсць вольны ад вучобы час, мы сустракаем яе ў тэатрах і кіно, у канцэртных залах, на стадыёне. Пра беднага, абарванага, галоднага студэнта мы ведаем толькі з дарэвалюцыйнай рускай або замежнай мастацкай літаратуры.

Чым жа, аднак, абумоўлена пастанова ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР аб павышэнні стypендыі і палепшэнні матэрыяльных і жыллёва-бытавых умоў студэнтаў і навучэнцаў тэхнікумаў і які яе змест?

Зараз у нашай краіне шырока ажыццяўляецца палітыка, накіраваная на круты ўздым дабрабыту ўсяго савецкага народа. Павышаюцца пенсіі, зара-

ботная плата розным катэгорыям работнікаў, пашыраюцца разнастайныя ільготы, больш будуюцца жылых дамоў, больш выпускаецца самых патрэбных тавараў і г. д. Нядаўна, напрыклад, павышана зарплата настаўнікам, медыцынскім работнікам, будаўнікам. Цяпер наступіла чарга студэнтаў, навучэнцаў тэхнікумаў, аспірантаў. Дапамога ім прынясе карысць, бо яна будзе садзейнічаць палепшэнню падрыхтоўкі спецыялістаў, актывізацыі студэнцкай моладзі ў вучобе, навуковай і грамадскай дзейнасці.

Цэнтральны Камітэт партыі і ўрад рашылі, што з першага верасня 1972 года будуць павышаны стypендыі студэнтам вышэйшых навучальных устаноў у сярэднім на 25 працэнтаў, якія ў залежнасці ад спецыяльнасці і курса навучання складуць ад 40 да 60 рублёў у месяц. Навучэнцам тэхнікумаў стypендыі павысяцца на 50 працэнтаў і, таксама ў залежнасці ад спецыяльнасцей, будуць мець размер ад 30 да 45 рублёў у месяц на ўсіх курсах навучання. Расшырыцца кола стypендыятаў. Стypендыі будуць выплачвацца з улікам паспяховасці і ўдзелу ў грамадскім жыцці навучальнай установы студэнтаў і навучэнцаў. Той, хто будзе мець толькі выдатныя адзнакі па ўсіх прадметах, атрымае стypендыю, павышаную на 25

працэнтаў. У пастанове сказана таксама, што павялічваецца размер стypендыі для аспірантаў вышэйшых навучальных і навукова-даследчых устаноў.

Дапамога, як бачыце, значная. Важна, аднак, і тое, што будзе расшырана будаўніцтва інтэрнатаў для студэнтаў і навучэнцаў тэхнікумаў — на 5,7 мільёна квадратных метраў па ўсёй краіне, павялічыцца колькасць сталовых, буфетаў, палепшыцца забеспячэнне іх прадуктамі, абсталяваннем. На тэрыторыі або недалёка ад буйных студэнцкіх гарадскоў будуць адкрыты медыцынскія ўстановы, расшырыцца сетка прафілакторыяў і аздараўленча-спартыўных лагераў. Прафсаюзы больш будуць выдзяляць для студэнтаў пуцёвак у санаторыі і дамы адпачынку за кошт сродкаў дзяржаўнага сацыяльнага страхавання, інакш кажучы, бясплатна.

Наогул, у нас робіцца ўсё, каб студэнт жыў у дастатку, не ведаў ніякай нястачы, быў здаровым, бадзёрым, працаздольным. Маецца на ўвазе: мы для цябе створым усе ўмовы — толькі вучыся. Ты не павінен мець ніякіх клопатаў, акрамя галоўнага — вучыцца. Ад цябе ў адказ на нашы клопаты мы чакаем працавітасці, старання, выдатных ведаў, умення прымяніць гэтыя веды на практыцы.

Вось такая высакародная палітыка ў адносінах да студэнц-

кай моладзі, якую ажыццяўляюць у нас партыя і дзяржава.

Міхаіл Званароў піша ў рэдакцыю з Канады, што яго дачка і зяць скончылі ўніверсітэт і адразу сталі беспрацоўнымі — для іх няма работы. У нас жа органы ўлады вельмі трывожэцца, калі выпускнікі вышэйшых навучальных устаноў працуюць не па сваёй спецыяльнасці. Хоць гэта і рэдка здараецца, але лічацца вельмі дрэннымі паводзіны маладога інжынера або агранома, якія пайшлі працаваць, напрыклад, прадаўцамі або загадчыкамі магазінаў. А калі хто атрымае вышэйшую адукацыю і наогул не пойдзе на работу, то на яго будуць глядзець, як на парушальніка грамадскага парадку.

Адзін гэты прыклад гаворыць, якая розніца ў лёсе савецкіх і заходніх студэнтаў. Там, на Захадзе, ўніверсітэцкай моладзі нярэдка прыходзіцца баставаць, выходзіць на дэманстрацыі, цярпець паліцэйскія рэпрэсіі, каб дабіцца палепшэння свайго быту і адстаяць свае правы. Найвялікшы клопат і непакой у нашых студэнтаў — кожныя чарговыя экзамены. Аб усім астатнім клопоціцца дзяржава.

НА ЗДЫМКУ: Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт. Студэнты 2 курса механіка-матэматычнага факультэта на лекцыі.

Фота Ч. МЕЗІНА.

СВЯТА НАВУКІ І КУЛЬТУРЫ

Флагманам вышэйшай школы рэспублікі называюць Беларускі ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ул. І. Леніна. Створаны ў першыя гады Савецкай улады па ленинскім дэкрэце, ён стаў у Беларусі першай навучальнай установай, якая рыхтавала спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі па розных галінах навукі і народнай гаспадаркі. Выпускнікі БДУ склалі перадавы атрад нацыянальнай інтэлігенцыі, унеслі значны ўклад у развіццё навукі і культуры.

Універсітэт з'явіўся роданачальнікам шэрагу навучальных і навукова-даследчых інстытутаў, многія з якіх пачыналі сваю дзейнасць у якасці яго факультэтаў ці кафедраў. Ён выхавалі бліскучую плеяду вучоных.

Вялікія поспехі, дасягнутыя Беларускім дзяржаўным універсітэтам за 50 год яго існавання, — яскравае сведчанне небылага росту творчых сіл народа, якому Кастрычніцкая рэвалюцыя прынесла сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне. Дзеці былых беззямельных сялян, бяспраўныя і абяздоленыя, узняліся да вышын сусветнай навукі і культуры, стварылі магутную прамысловасць, карэнтным чынам змянілі жыццё вёскі.

Значна вырас за гэтыя гады і сам універсітэт. 1390 студэнтаў пачалі 1 лістапада 1921 года заняткі на трох факультэтах — рабочым, медыцынскім і грамадскіх навук. А сёння на 15 факультэтах навучаецца звыш 18 тысяч студэнтаў. Тут набываюць веды юнакі і дзяўчаты з усіх куткоў Беларусі, Савецкага Саюза і 21 краіны свету. З году ў год павялічваецца колькасць студэнтаў, расце матэрыяльная база нашай старэйшай навучальнай установы, адкрываюцца новыя факультэты, уводзіцца дадатковая спецыялізацыя. Усяго адзін год мае факультэт прыкладнай матэматыкі, але і ён не самы малады. Ужо некалькі дзён ідуць заняткі на спецыяльным факультэце, дзе паглыбляюць свае веды работнікі прамысловасці, навукова-даследчых устаноў.

Беларускі ўніверсітэт адсвяткаваў свой паўвекавы юбілей. Гэтая дата шырока адзначалася не толькі ў самой навучальнай установе, але і па ўсёй рэспубліцы. Урачыстыя вечары, пасяджэнні вучоных саветаў, святы на факультэтах пачаліся задоўга да «дня нараджэння». А першага лістапада ў мінскім Палацы спорту адбыўся ўрачысты сход, прысвечаны гэтай знамянальнай даче. На віншаванне юбіляра сабраліся шматлікія выпускнікі, студэнты, выкладчыкі, прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый, вышэйшых навучальных устаноў. Прыбылі дэлегацыі з саюзных рэспублік, госці з братніх краін.

На сходзе прысутнічалі кіраўнікі партыі і ўрада рэспублікі — П. Машэраў, Ф. Сурганаў, Ц. Кісялёў, А. Аксёнаў, А. Кузьмін, а таксама міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі СССР В. Ялюцін, загадчык сектара аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК КПСС Ф. Далгіх, Старшыня Вярхоўнага Савета БССР І. Шамякін, намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Клімаў, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР П. Коханаў, Н. Сняжкова, загадчыкі аддзелаў ЦК КПБ А. Караткевіч і С. Марцэлеў, міністры Беларускай ССР, прэзідэнт Акадэміі навук БССР М. Барысевіч.

З вялікай прамовай на сходзе выступілі кандыдаты ў члены палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ Пётр Машэраў. Звартаючыся да прысутных, ён сказаў:

Шматтысячны калектыў Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга ўніверсітэта імя Уладзіміра Ільіча Леніна перажывае хвалючыя дні. Прызнаны флагман Беларускай вышэйшай школы

адзначае свой паўвекавы юбілей. Гэта — святая не толькі выхаванцаў і супрацоўнікаў універсітэта. Гэта — святая ўсяго беларускага народа, святая нашай навукі і культуры, памятная, знамянальная дата ў гісторыі вышэйшай адукацыі ў Беларусі.

Дзецішча Кастрычніцкай рэвалюцыі, ленинскай нацыянальнай палітыкі — Беларускі ўніверсітэт, яго слаўны калектыў унёс і ўносіць істотны ўклад у скарбніцу матэрыяльных і духоўных багаццяў нашага грамадства, у развіццё навукі і культуры, ва ўсенародную справу камуністычнага будаўніцтва.

За пяцьдзесят гадоў свайго існавання Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт даў краіне 30-тысячную армію высокакваліфікаваных, ідэйна загартаваных спецыялістаў самых розных галін ведаў. Сёння нельга сабе ўявіць грамадска-палітычнае, гаспадарчае, культурнае жыццё рэспублікі без тых кадраў, якія штогод з універсітэцкім дыпломам уліваліся і ўліваюцца ў шэрагі актыўных будаўнікоў новага камуністычнага жыцця. Яны ішлі настаўнікамі ў глыбінныя беларускія вёскі, узначальвалі новыя школы і тэхнікумы, папаўнялі рады арганізатараў вытворчасці, стваралі заводскія лабараторыі і канструктарскія бюро, працавалі ва ўстановах культуры, становіліся партыйнымі, савецкімі і камсамольскімі работнікамі. У любым кутку Беларусі, а таксама і за яе межамі можна сустрэць выпускнікоў БДУ.

Універсітэт — гэта не толькі кузня кадраў, але і адзін з прызнаных цэнтраў развіцця нашай навукі. Яго вучоныя паспяхова распрацоўваюць цэлы шэраг актуальных праблем сучаснай фізікі, матэматыкі, хіміі, біялогіі, якія маюць вялікае тэарэтычнае і народнагаспадарчае значэнне. Шырокія даследаванні вядуцца і выкладчыкамі грамадскіх навук.

Нельга не адзначыць і тое, што з першых крокаў свайго існавання і па сённяшні дзень універсітэт непарыўнымі ніцямі звязаны з беларускай літаратурай, у якую кожнае пакаленне яго студэнтаў давала нібы сваіх «паўпрэдаў». Тут вучыліся людзі, чый уклад у развіццё беларускай савецкай літаратуры, нацыянальнай культуры атрымаў шырокае грамадскае прызнанне. Са сцен універсітэта выйшлі Кандрат Крапіва, Пятрусь Броўка, Кузьма Чорны, Пятро Глебка, Іван Мележ і многія іншыя вядомыя пісьменнікі і паэты.

Універсітэт вывёў у вялікае жыццё не толькі значны атрад першакласных спецыялістаў. Ён стаў калыскай цэлага комплексу вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі. Ад яго, як ад мацярынскага дрэва, адгалінаваліся цяпер буйныя інстытуты: політэхнічны, медыцынскі, педагогічны, народнай гаспадаркі.

Сёння ўніверсітэт уяўляе сабой своеасаблівы велізарны навучальны, навукова-даследчы камбінат, які мае высокакваліфікаваны састаў прафесараў і выкладчыкаў, сучасную навучальна-матэрыяльную і навуковую базу. Тут рыхтуюцца кадры па 15 спецыяльнасцях і 45 спецыялізацыях, абнаўляюць свае веды выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў, тэхнікумаў і прафтэхвучылішчаў.

Як і ўвесь наш народ, калектыў Беларускага ўніверсітэта чэрпае свае сілы з жыватворных крыніц дружбы і непарушнага адзінства народжаных Вялікім Кастрычнікам сацыялістычных нацый. Мы з удзячнасцю ўспамінаем аб тым, як у перыяд станаўлення БДУ Масква, Ленінград, Казань і іншыя ўніверсітэцкія цэнтры Савецкай краіны накіравалі ў Мінск сваіх вучоных, прыслалі абсталяванне, навуковую і навучальную літаратуру. У стварэнні ўніверсітэта побач з прадстаўнікамі перадавой беларускай інтэлігенцыі — Ул. Пічэтам, Я. Карскім, М. Нікольскім, М. Кролем

і іншымі самы жывы ўдзел прынялі тагачасны нарком асветы РСФСР А. Луначарскі, буйнейшыя вучоныя-акадэмікі В. Волгін, К. Ціміразеў, Д. Працішнікаў, М. Пакроўскі.

І сёння тысячы жыватворных ручаёў узаемнага супрацоўніцтва і навуковых пошукаў, плённых дыскусій і абмену вопытам звязваюць Беларускі ўніверсітэт з многімі навуковымі цэнтрамі брацкіх рэспублік аялікага Савецкага Саюза.

Цесныя сяброўскія, навуковыя і культурныя сувязі падтрымліваюцца з многімі ўніверсітэтамі краін сацыялістычнай садружнасці, у тым ліку з Ленінскім універсітэтам імя Фрыдрыха Шылера, Сафійскім універсітэтам імя Клементы Ахрыдскага, Люблянскім універсітэтам і вышэйшай педагогічнай школай у Кракаве.

Разам з сынамі і дочкамі ўсіх народаў нашай Радзімы ў Беларускім універсітэце вучацца, атрымліваюць веды юнакі і дзяўчаты герайчнага В'етнама, вострава Свабоды — Кубы, пасланцы дваццаці адной краіны свету. Гэта адзін з многіх прыкладаў глыбока інтэрнацыянальнай прыроды савецкага дзяржаўнага і грамадскага ладу, увабленне на практыцы ленинскіх ідэй дружбы, брацтва і супрацоўніцтва народаў. Аб гэтым жа сведчыць і шырокі ўдзел у нашых юбілейных урачыстасцях прадстаўнікоў Масквы і Ленінграда, саюзных рэс-

публік, шэрагу ўніверсітэтаў брацкіх сацыялістычных краін.

Паўвекавы юбілей Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта дае выдатную магчымасць яшчэ раз па заслугах аданіць вялікія заваёвы і дасягненні сацыялізма, той гіганцкі скачок у галіне асветы і адукацыі народа, які зрабіла наша краіна, наша рэспубліка за гады Савецкай улады.

Як і ўся краіна, Савецкая Беларусь стала велізарным універсітэтам, дзе вучацца ўсе ад малага да вялікага. Рознымі відамі навучання цяпер ахоплены звыш трох мільёнаў жыхароў рэспублікі. Толькі студэнцкая аўдыторыя вышэйшых навучальных устаноў налічвае больш за 140 тысяч чалавек. Побач з Беларускім дзяржаўным універсітэтам высокакваліфікаваны кадры для ўсіх галін народнай гаспадаркі і культуры рыхтуюць 28 вышэйшых і 131 сярэдняя спецыяльная навучальная ўстанова. Толькі за мінулыя пяцігодку імі падрыхтавана 233 тысячы маладых спецыялістаў. У 176 навуковых установах Беларусі працуюць больш чым 22 тысячы навуковых супрацоўнікаў, сярод якіх пяць з палавінай тысяч доктараў і кандыдатаў навук. Беларуская навука і вышэйшая школа па шэрагу напрамкаў займаюць вядучае становішча.

У заключэнне свайго прамовы П. Машэраў зачытаў прывітальнае пісьмо ЦК Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў БССР Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту імя Ул. І. Леніна. Бурнымі апладысмантамі сустрэлі прывітанне ўдзельнікі сходу.

Даклад аб 50-годдзі ўніверсітэта зрабіў рэктар БДУ, акадэмік АН БССР Антон Сеўчанка. Ён расказаў аб дзейнасці першай у Беларусі вышэйшай навучальнай установы па навучанню і выхаванню маладой спецыялістаў для розных галін народнай гаспадаркі, навукі і культуры.

Па колькасці студэнтаў Бела-

НА ЗДЫМКАХ: пояс з нацыянальным арнамантам, які па традыцыі дораць гасцінным гаспадарам ці знакамітым гасцям, павязвае рэктару БДУ, акадэміку А. СЕЎЧАНКУ рэктар Вільнюскага ўніверсітэта І. КУБІЛЮС.

Прэрэктар Ягелонскага ўніверсітэта (Польшча) Здзіслаў ОПЯЛЬ шчыра вітаў сваіх беларускіх калег і жадаў ім далейшых поспехаў у працы.

рускі дзяржаўны ўніверсітэт займае адно з першых месцаў сярод універсітэтаў краіны. Дзяржава праяўляе вялікі клопат па стварэнню для іх жыцця і вучобы найбольш спрыяльных умоў. Толькі за апошнія гады пабудаваны новыя карпусы для фізічнага і хімічнага факультэтаў, пяць буйных інтэрнатаў, узводзіцца жылы дом, карпусы для навуковых даследаванняў і інтэрнат для маладых вучоных, аспірантаў. Нямаюць шчырых, сардэчных слоў было сказана прамоўцамі ў гонар юбіляра, слаўнага калектыву яго выкладчыкаў, дапытлівай, працавітай студэнцкай моладзі. Былі зачытаны шматлікія віншавальныя тэлеграмы, якія прыйшлі з усіх канцоў краіны.

Вялікім святочным канцэртам, у якім прынялі ўдзел калектывы мастацкай самадзейнасці ўніверсітэта, закончыўся ўрачысты вечар у гонар юбіляра.

**В. ТРЫГУБОВІЧ,
Л. КАРБОКІНА.**

У дэлегацыі ад сельскіх працаўнікоў, якая паднесла юбіляру каравай з новага ўраджая, быў і выпускнік ўніверсітэта, старшыня калгаса імя Чкалава Салігорскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы А. ДУБОУСКІ.

Выступае самадзейны аркестр народных інструментаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Фота Ул. КАЗЛОВА.

НАС ПОЗДРАВЛЯЮТ...

В день празднования 54-й годовщины Великого Октября мы вместе со всем советским народом испытываем чувство гордости за нашу великую Родину — оплот мира во всем мире.

Шлем советским людям наши самые искренние поздравления и наилучшие пожелания.

В. МННКЕВИЧ,
председатель правления Арров-парка.
США.

Правление Виндзорского отдела Федерации русских канадцев от имени всех членов сердечно приветствует и поздравляет Белорусское товарищество по культурным связям с соотечественниками за рубежом, работников редакции газеты «Голас Радзімы» и весь советский народ со славной 54-й годовщиной Великого Октября.

От всего сердца желаем вам больших успехов в первом году девятой пятилетки!

Да здравствует мир и дружба между народами Советского Союза и Канады, между всеми народами нашей планеты!

Правление
виндзорского отделения ФРК.
Канада.

Дорогие друзья!

По случаю праздника Великого Октября шлем вам наши искренние поздравления и наилучшие пожелания.

Мы, белорусы, волею судьбы заброшенные за пределы нашей Родины, в день 7 ноября сердцами своими вместе с вами.

В вашем лице мы поздравляем весь народ Белоруссии, всех советских людей и желаем

им еще больших успехов в строительстве своего светлого будущего.

Правление «Ромашки»,
союза соотечественников из СССР,
ФРГ.

От имени членов общества «Дружба» поздравляем сотрудников Белорусского товарищества по культурным связям с соотечественниками за рубежом, работников редакции газеты «Голас Радзімы», весь белорусский народ с 54-й годовщиной Великой Октябрьской социалистической революции.

Желаем крепкого здоровья, счастья и успехов в вашей плодотворной и полезной работе, направленной на укрепление мира во всем мире.

Главное правление
общества «Дружба».

Канада.

Дорогие товарищи!

Члены Общества имени Л. Толстого в городе Хронинген поздравляют вас с 54-й годовщиной Великого Октября и шлют вам свои самые лучшие пожелания.

Л. ЗАЯЦ,
председатель Общества имени
Л. Толстого.

Голландия.

Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом і рэдакцыя газеты «Голас Радзімы» шчыра дзякуюць усім прагрэсіўным арганізацыям нашых суайчыннікаў і асобным землякам, якія прыслалі свае віншаванні ў сувязі з 54-й гадавінай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

скими специалистами, позволяют надеяться, что проблема имеет положительное решение. Доктор Пиз особенно высоко оценивает эксперимент, который провели английские ученые вместе с советскими из Института атомной энергии в Москве по измерению температуры плазмы с помощью лазера на установке «Токамак». Установка — советская, лазер и методика — английские. Пока полученные результаты и созданное звездное вещество не имеют конкурентов ни в одной стране мира. «Токамак» уверенно держит первое место. Аналогичные установки построены в Англии, Франции, Америке и других странах.

Может ли стать «Токамак» прообразом реактора для термоядерной электростанции? Его создатель академик Арцимович полагает, что если удастся поднять температуру и плотность звездного вещества в 10—100 раз, то сможет. Но это удастся только в том случае, если все, что сегодня известно о капризах плазмы, справедливо, и она не выкинет какого-нибудь нового «фокуса», с которым пока не научились справляться.

И все-таки, когда же можно будет начать строить термоядерный реактор—плазменную электростанцию, работающую на воде? Мнения ведущих экспертов мира на этот счет не очень расходятся.

Доктор Пиз, как и другие эксперты, возлагает большие надежды на международное сотрудничество, так как для разработки методов нагрева и удержания плазмы нужны установки, стоящие несколько миллионов фунтов стерлингов. Дублирование их было бы бессмысленным расточительством и замедлением прогресса. Он уверен, что согласованные усилия во всем мире по созданию термоядерной электростанции увенчаются успехом, потому что, как справедливо сказал выдающийся исследователь человеческих дел Карл Маркс, человечество всегда ставит лишь те проблемы, которые в состоянии разрешить.

Елена КНОРРЕ,
Эдуард РОЗЕНТАЛЬ,
специальные корреспонденты АПН.

ЮНЕСКО— ЧВЭРЦЬ СТАГОДДЗЯ

Арганізацыі аб'яднаных нацый па пытаннях адукацыі, навукі і культуры, якая вядома пад скарачонай назвай ЮНЕСКО, споўнілася 25 год. Яна была створана як спецыялізаваная ўстанова ААН па пытаннях міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне адукацыі, навукі і культуры. Статут ЮНЕСКО, складзены пад уплывам перамогі над гітлерызмам у другой сусветнай вайне па прыкладу Статута ААН, у выпрацоўцы якога ўдзельнічалі саветыяны прадстаўнікі, праініцыяваны і прагрэсу. Спадзяванне народаў на тое, каб трагедыя, падобная на другую сусветную вайну, больш ніколі не паўтарылася, знайшло адлюстраванне і ў Статуте ЮНЕСКО. Яго першы артыкул указвае, чым раней за ўсё павіна займацца арганізацыя — «...садзейнічаць умацаванню міру і бяспекі, дапамагаючы супрацоўніцтву народаў шляхам адукацыі, навукі і культуры».

Саветскі Саюз, Беларусь і Украіна ўступілі ў 1954 годзе ў ЮНЕСКО менавіта з мэтай унясення свайго важнага ўкладу ў справу выканання выкарадных задач, запісаных у Статуте. Упершыню тры нашы дэлегацыі ўдзельнічалі ў 8-й Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКО, якая праходзіла ў лістападзе 1954 года ў сталіцы Уругвая Монтэвідэа.

Дасягненні і вопыт Саветскай краіны ў галіне адукацыі, навукі і культуры шырока вядомы. Таму ўдзел саветскіх вучоных, дзеячоў асветы і культуры ў рабоце розных канферэнцый, нарад, сімпозіумаў, у дзейнасці самога Секратарыята ЮНЕСКО з'явіўся неаддзяльным укладом у справу барацьбы за дасягненне мэт, запісаных у Статуте.

У нашай краіне быў праведзены рад важных міжнародных мерапрыемстваў ЮНЕСКО. У гэтай сувязі трэба сказаць, што ў рамках мерапрыемстваў міжнароднага гідралагічнага дзесяцігоддзя ў 1972 годзе ў сталіцы Беларусі будзе праведзены міжнародны сімпозіум на тэму: «Гідралогія забалочаных тэрыторый». Яго мэта — скліканне спецыялістаў па гідралагічных праблемах забалочаных тэрыторый для абмену вопытам на міжнародным узроўні і ацэнкі сучасных ведаў у гэтай галіне.

На XVI сесіі Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКО, якая адбылася восенню 1970 года, па ініцыятыве дэлегацыі СССР была прынята важная рэзалюцыя аб укладзе ЮНЕСКО ў справу міру, а таксама аб выкарыстанні праграмы ЮНЕСКО з мэтай умацавання супрацоўніцтва еўрапейскіх краін у інтарэсах міру і бяспекі ў Еўропе. Акрамя таго, па ініцыятыве беларускай дэлегацыі была прынята рэзалюцыя аб неадпачальнасці выкарыстання сродкаў інфармацыі з мэтай развязвання вайны, распальвання варожасці і нянавісці паміж народамі.

СССР, БССР і УССР аказалі значную дапамогу ў ажыццяўленні Міжнароднай эксперыментальнай праграмы ЮНЕСКО па ліквідацыі непісьменнасці, унёсшы ў гэту праграму добраахотны ўклад — некалькі соцень тысяч школьных вучнёўскіх спыткаў і на значную суму — школьных прылад.

На жаль, дзейнасць ЮНЕСКО ў справе садзейнічання ўмацаванню міру і развіцця міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне адукацыі, навукі і культуры яшчэ недастаткова эфектыўная. Арганізацыя далёка не выкарыстоўвае наяўныя магчымасці. Праграмныя мерапрыемствы ЮНЕСКО

плануюцца з недастатковым улікам як асноўнага патрабавання Статута, так і духу сучаснасці.

Удзельнічаючы ў ЮНЕСКО, СССР, БССР і УССР вядуць паслядоўную і настойлівую барацьбу за паліпашэнне якасці і павышэнне эфектыўнасці яе мерапрыемстваў, за складанне такой праграмы дзейнасці, якая найбольш поўна адпавядала б як патрабаванням Статута, так і патрабаванням сучаснасці. Да дасягнення гэтых мэт накіраваны, у прыватнасці, саветыяны прапановы і заўвагі да Праекта праграмы і бюджэту ЮНЕСКО на 1973—1974 гады.

На думку Камісіі БССР па справах ЮНЕСКО, у Праграме ЮНЕСКО на 1973—1974 гады павіна быць звернута асабліва ўвага на выпрацоўку такіх мерапрыемстваў, якія садзейнічалі б справе забеспячэння калектыўнай бяспекі ў Еўропе і скліканню агульнаеўрапейскай наравы па пытаннях бяспекі. Камісія лічыць, што плённае агульнаеўрапейскае супрацоўніцтва немагчыма без удзелу Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, таму прыём у члены ЮНЕСКО ГДР з'яўляецца неадкладным пытаннем.

У прапановах і заўвагах Камісіі БССР да будучай праграмы ЮНЕСКО ўтрымліваецца многа канкрэтных і дзелавых меркаванняў адносна зместу праграмы ЮНЕСКО ў галіне навукі, адукацыі, культуры. У прыватнасці, там даецца канкрэтная пералік тэматыкі даследаванняў і сімпозіумаў, якая прапанована ўважліва па праекту «Вывучэнне славянскіх культур», а таксама па раздзелу сацыяльных і гуманітарных навук.

Віктар КАЛБАСІН,
адказны сакратар
Камісіі БССР па справах
ЮНЕСКО.

ЭТОТ РАУНД ВНОВЬ ВЫИГРАЛ «ТОКАМАК»

ВЕДУЩИЕ ЭКСПЕРТЫ МИРА НА IV МЕЖДУНАРОДНОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ ПО МИРНОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ
АТОМНОЙ ЭНЕРГИИ В ЖЕНЕВЕ
О ТЕРМОЯДЕРНОЙ ПРОБЛЕМЕ

Название «плазма» физики заимствовали у биологов и сразу превратили малоизвестный термин в «мировую знаменитость». О плазме пишут газеты и журналы, говорят на специальных международных конференциях. В этом нет ничего удивительного: овладеть плазмой значит получить возможность вырабатывать электроэнергию, «сжигая» обычную воду и совершенно не загрязняя атмосферу и почву. Плазма—звездное вещество—«горит», выделяя только нейтроны и тепло. Отходов никаких нет.

Но привлекательность плазмы равноценна ее коварству. Впечатление такое, что она «нарочно» увлекает ученых в сложнейшие и дорогие эксперименты: вот-вот обещает близкую победу, но в последнюю секунду устраивает непредвиденную каверзу.

— В самом начале пути, — говорит известный американский физик, лауреат Нобелевской премии Исидор Рааби, — надежды были столь высоки, что все страны глубоко засекретили свои исследования. Затем стало ясно, что в одиночку, дублируя эксперименты, проблему решить не удастся. По инициативе Советского Союза завеса секретности была сброшена в 1956 году. С тех пор, пожалуй, ни одна отрасль науки не способствовала столь тесному и плодотворному международному сотрудничеству.

Наступление ведут во всех промышленных странах широким фронтом и в разных на-

правлениях. Для плазмы создают различные ловушки, стенками которых служит сильное магнитное поле.

Академик Лев Арцимович считает, что сейчас обрисовались три наиболее перспективных типа ловушек — закрытые, типа бублика, «токамаки», созданные впервые в СССР под его руководством, и, тоже закрытые, стеллараторы со сложным переплетением магнитного поля, подобные английским, американским и советскому, созданному на Украине «Урагану»; открытые с так называемыми магнитными зеркалами по краям, типа советской Огры и ЛИН-5—первой ловушки со сверхпроводящими магнитами. И третьи—уже не ловушки, потому что в них плазма создается столь сильным мгновенным нагревом (с помощью электронного пучка, летящего с околосветовой скоростью, или наиболее модного и подающего надежды луча лазера), что ее не надо удерживать, она не успевает убежать. Это называется «плазменный фокус». Хотя последнее и делают настоящую звезду, она очень крохотная, и срок ее жизни весьма короткий. Кроме того, механизм их действия пока не совсем ясен.

Пока прогресс и успех базируются на классических направлениях. Как справедливо заметил доктор Р. С. Пиз, директор Калэмской лаборатории в Англии и руководитель исследований термоядерной плазмы, ключевой проблемой сегодняшнего дня является выяснение, может ли высокотемпературное звездное вещество контролироваться магнитными полями или нет. Исследования, уже проведенные в разных странах, в том числе совместно советскими и англий-

Восень у парку.

THE INVITATION to our Home-coming (copy enclosed) went to all the mothers in our block. That is, to twenty families. We were happy that seven parents came, two of them men. All our neighbours are working people. The mothers are hospital employees or they do housework. One man is a retired seaman; he studied our materials intently, already knowing something about the world at large. The other man has many trades, hunting and fishing among them.

Some forty youngsters came, from a toddler in his under-drawers, to a youth of seventeen in striped pants and shirts and Afro hair-do.

Such a good turnout, at a frankly announced «Red» party, really isn't surprising, for the 50-year power of the Red Scare was broken in New Orleans by the four-week stay here of the Soviet Photo '70 exhibit. At that time the Rogers took nineteen of these same youngsters to the free photo exhibit and free movies; the lively and exciting memory of that day is still cherished in our block. Some of the families have also had gift subscriptions to NORTHERN NEIGHBOURS, Box 1000, Gravenhurst, Ontario, Canada.

The children arrived first, trickling in in twos and threes. We had set up two big tables in the back yard, with stools and improvised benches (after cutting the grass and edges, grown wild in our absence abroad). On one table was a map of the USSR and by its side a map of the world printed in Canada. The children saw with amusement that Western maps always cut the big USSR in half «so we won't see how big it is».

We laid out also a small school atlas with its map of USSR, Asia and Europe, marked to show the seven cities we visited — Kiev, Minsk, Vilnius, Kaunas, Sochi, Volgograd, Moscow. Among the weights holding the maps down was a gray rounded stone with white markings from our Sochi-based excursion to Lake Riza high in the mountains near the border of Georgia.

On the other table were spread the many postcard collections we'd bought along our way, plus free travel folders from the hotels, and all the free booklets we dared pick up in the airports and on the hospitable tables of the «Friendship» committees who entertained our 20-member Anniversary Tour group.

Our collection had grown so big we mailed it to ourselves from New York. A pretty young lady in the basement of Macy's department store in New York, packaged it for us free of charge. The package was slow in arriving and had us worried, but it arrived in the nick of time, the afternoon of the party.

We also put on the table a dozen back copies of USSR illustrated monthly (now SOVIET LIFE) and nine children's books from Russia, in English, secured from «Imported Publications and Products», 1730 Arcade Place, Chicago, Ill. 60612.

As more children drifted in, the early comers showed them the treasures discovered in our collection. They were sure they'd found the Rogers in some of the pictures we'd bought, especially those showing the hotels we stayed in.

Then the parents came, representing an effort on their part. These working people have little leisure, burdened with the problems of large family, small income, steadily rising prices and rents, and for small homeowners among us, worry about mortgages and impending «urban renewal» which most of us call «poor

HOME-COMING

YOU ARE INVITED Thursday, September 23, from four to six-thirty, to hear about our trip to the Soviet Union.

We saw seven cities: Kiev, in the state of Ukraine; Minsk, in the state of Byelorussia; Sochi, Black Sea health resort; Volgograd and Moscow, in the state of Russia; Vilnius and Kaunas in the state of Lithuania, where Walter's people came from before he was born.

Home-coming

Minsk to-day.

folks' removal». Some of those we invited said «I'm too sick to come». Some were still working at 4 pm — though we'd chosen Thursday as the houseworker's day off.

We were delighted at the way the grownups fell-to on those booklets and cards. While they looked them over we gave parts of the little talk we'd planned. Namely: the startling and lovely cleanliness of all Soviet cities.

We added, «There's no chewing gum on Soviet streets to stick to your shoes; we told the soviet boys and girls we saw don't get the chewing-gum habit, it's a dirty one».

We told of the luxury hotels, their parquet floors (the kind our neighbours have to polish for rich people); their Persian rugs, brilliant chandeliers, fine table-and bed-linen and linen lace curtains. Of the delectable meals, so seductive that we ate ourselves sick. (Appreciative grins). We told of the city and country excursions with interpreter guides, all young people, well versed in historical knowledge. «Some Russians talk the way we do?» our listeners asked wistfully. «They begin English in kindergarten» we replied.

We told of the banks of flowers laid by the people daily at the war memorials. Of how the cities on the west of the USSR had met the first brutal shocks of the Nazi invasion and made the enemy pay for every inch of advance. Of the occupation for years by the Nazis who stole all the cattle and equipment, even stole the people for slaves or killed them off. Of how the ruined cities have been rebuilt in a short 25 years, and how the people will never forget, and we must never forget, that

their struggle saved us from all that. One mother sighed, looking at a photo of prisoners in a Nazi concentration camp, «They sure do look poorly». «Yes», we replied «and we ourselves could still be faced with similar atrocities from the new Nazi wave right here in our own country, if we don't find ways to wake our people up and get them working together against such horrors». We mentioned as warnings the cases of Huey Newton, Bobby Seale, Erika Huggins, Angela Davis, and what happened in New Orleans to the Black Panthers at the hands of city government and police.

Turning back to the USSR, we conveyed our rapture at the flowers in bloom all over Soviet cities — yellow, red, blue, white, two shades of pink — «like our City Hall square — but over there the whole cities are in bloom, including the balconies of the apartment houses».

We spoke of the cranes against the sky, not building speedways, skyscrapers, unwanted bridges, or financially shaky Domed Stadiums like here, but tens of thousands of modern apartments at rents of 5% of income. We explained that these are often near the many new factories, though protected from heat and smoke by groves of trees. We said workers don't have to go 50 or 100 miles to jobs; what travel they do is by cheap plentiful mass transport, buses being mostly electrified rather than gas-driven... with a fare of 5 cents. We told of the glorious Moscow subways, spacious, clean, decorated like palaces, plenty of seats in the stations — all at 5 cents. (Contrasted with 15 in New Orleans and 30 in New York, which moreover

has wickedly abolished all transfers).

We told of the free medical care free education, all days paid maternity leave, and a job waiting when the mother comes back to work.

By this time our friends were saying «I better go there!» «Yes, go and see» we answered. «It's almost half the price of a new car, but it's worth every penny».

«But don't forget», we said, «our job here is to do all that in our country. It's going to be uphill work, and we have to start by defending our homes here from our own boss-controlled city, state and federal governments, which are trying to squeeze us out in favor of higher-income residents».

Then we displayed the things we'd bought on our travels. Two babushka's edged with blush roses; one is for a friend who cared for Elizabeth's sister; the other we presented to the kind neighbour who watched over our house while we were gone. Everyone liked the big fur hat.

We showed our two carved wooden toys, each with a bear performing when you push the wooden pin. Perfume (and each inquiring little nose had a sniff); tea from the tea farm we had visited (a gift from the farm); a china penguin containing vodka. «What's vodka?» came a chorus. «It's a kind of brandy, something like our «white mule», we replied. Passed from eye to eye was a small ball with a panorama view of the Volgograd war memorial, topped by the splendid figure of the young woman with a sword.

We presented simple gifts to the six girls and six boys who

were members of a children's club we had conducted for a while. Gauzy Russian hair-ribbons bought at GUM for the girls — pink, green, blue. For the boys, a slab each of Soviet chocolate with a picture of a Russian baby on the wrap.

For the many children not club members — we didn't even know all their names — we distributed Soviet candies. When the candies were gone we offered «Russian sugar» (almost exactly like our own). The sugar gone, we offered «Russian soap» tablets saved from hotels.

We announced, «Anyone who wants one of the big USSR monthly magazines is welcome to take it home». These were quickly snapped up. The parents began asking for booklets, and of course the children wanted booklets too. We had intended our collection for the public library, if it would accept «red propaganda». But we thought, «Heavens, this is a better way» and let our neighbours choose. The library might bury them in its files, anyway.

Alas, none of «our» children read as well as they should, and some of the parents are even worse off. But we know they will all puzzle out some of the magic simple truth in these picture folders and booklets.

In contrast, we read aloud a statement belittling the Soviet Union, which to our dismay we had found in the LOUISIANA WEEKLY. We stressed the dishonesty — or blindness — of the letter-writer, Ron Ellerby, who failed to tell anything about Moscow's towering Lomonosov University and Lumumba «Friendship» University, specially created to enable people from emerging democracies to fit themselves for study in any university they desire.

We didn't have stress Ellerby's discourteous comparison of a Soviet breakfast to a supposed «big American breakfast», since nobody here gets big breakfasts, even at school.

Our neighbours were properly scornful of Ellerby's blunder in placing the Volga River in Moscow, since they had the map before them showing the Volga at Volgograd. One guest said «Sounds like Ellerby never left the United States».

Final point in our report was: the determined, resolute look in the faces of Soviet people. We have lots to learn from such dear people, about our own path to a better life.

Elizabeth had prepared cookies (20 packages) and punch (lemonade with grape juice added) for 150 people. It wasn't a bit too much; punch and cookies were soon gone. One mother of nine children sighed gratefully «Good! Our children are filled up; now we won't have to get supper for them».

Everyone departed happy, with a booklet or magazine apiece, the children with picture books or postcards.

We noticed the boys didn't open their chocolate; probably they want to show the package at school. We're now waiting for the pleasure of seeing those gauzy hair bows sailing past our gate as «our» little girls pass on their way to school.

Candy, books and bows will carry the message of a spotless, colorful, prosperous, friendly country, instead of the dull, grim, distrustful and deadly place the capitalists picture to us.

Walter and Elizabeth
ROGERS.

U.S.A.

ХАРАСТВО ЗЯМЛІ І ЛЮДЗЕЙ

Ноч на зыходзе. Блантныя промні сакавіцкай раніцы ледзь прабіваюцца праз шызыя пасмы махорачнага дыму. Ідзе сялянскі сход. Паскідалі мужчыны кажухі—горача. Горача ад спрэчак і размоў, ад думак і сумненняў. Ці давёў чалавек, які стаіць за сталом, што адзіная дарога ў новае жыццё— праз калектыўную гаспадарку? Напэўна, давёў, бо каля яго тоўпяцца мужыкі, запісваюцца ў калгас. Але ў глыбокім задуменні сядзіць сівабароды стары, не чуе ахрыплых галасоў. Чуе па тыліцу яго сусед. Што зробіць ён зараз? Шпурне шапку на зямлю і праціснецца праз натоўп да стала? А можа нацягне на другое плячо сваё авечае футра і падацца дахаты: справа новая, невядома, куды павернецца, а ён пакуль пачакае...

Ад карціны Пятра Крахалёва «Арганізацыя калгаса ў 1929 годзе» цяжка адыйсці. Яна вабіць не толькі майстарствам жывапісца, які знайшоў выдатнае кампазіцыйнае рашэнне, цікавыя вобразы, яркія праўдзівыя дэталі. Галоўнае ў творы— думкі аўтара аб чалавеку,

што працуе на зямлі, аб яго мінулым, будучым. Карціну гэту акадэмік Барыс Ігансон назваў «самым таленавітым творам аб суровым 1929 годзе».

Хлопчыкам П. Крахалёў быў выдавочай калектывізацыі ва уральскім сяле Мыльнікаве Шчадрынскага раёна. Сялянскі сын, ён прыйшоў у мастацтва з тэмай, якая паспраўднаму хвалявала яго. Карціна «Арганізацыя калгаса» была створана ў 1957 годзе, але кампазіцыю на гэту тэму ён напісаў яшчэ ў 1948 годзе, будучы студэнтам трэцяга курса Інстытута жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя Рэпіна.

Праз некалькі год пасля заканчэння Інстытута Крахалёў прыехаў у Мінск і назаўсёды звязаў свой лёс, сваю творчасць з Беларуссю. Тут расцвіў і ўзможнеў талент мастака, цяпер заслужанага дзеяча мастацтваў БССР. Нядаўна ў Дзяржаўным мастацкім музеі ў Мінску адкрылася выстаўка твораў Пятра Крахалёва, прысвечаная 50-годдзю мастака.

У дзень адкрыцця выстаўкі, прымаючы віншаванні калег і сяброў, Пётр Серпіёна-

віч сказаў: «У сваіх работах я заўсёды імкнуўся сказаць пра чалавека, пра яго душу праўду...» Гэта імкненне ў спалучэнні са шчодрасцю мастака, улюбёнага ў жыццё ва ўсіх яго правах, дало добры плён.

Крахалёў убачыў і перанёс на свае палотны прыгажосць чалавека працы. Напісаныя ў розныя гады і сабраныя разам партрэты сялянскіх жанчын уражаюць праўдзівай тыповасцю і святотнасцю. Не вытанчаныя рысы твару, не модныя ўборы робяць іх прыгожымі, а нешта іншае, што ідзе ад шчырасці сэрца, ад той даброты, якую не раз адчуваў мастак у сваіх частых вандроўках па Беларусі.

Тоны, паўтоны, фон—гэта ацэньваюць спецыялісты, а звычайны наведвальнік бачыць на выстаўцы «Плытагонаў» і ловіць сябе на тым, што прыдумаў ужо біяграфію і гэтаму хлопцу (напэўна, яшчэ не жанаты, а добра ведае сваю нялёгкую справу), і яго напарніку—сталаму мужчыну, які, вярнуўшыся дадому, будзе раскаваць сыну пра раку, пра сяброў-таварышаў.

Так, карціны Крахалёва—гэта аповесці. Пра былыя партызанскія паходы, пра першых камунараў, пра жанчын, што праводзілі на фронт мужоў, пра нязломнасць абаронцаў Брэсцкай крэпасці. А трышціх «Калектывізацыя»—летапіс савецкай вёскі ў самы востры перыяд яе жыцця. Палотны трышціха «Першы трактар», «Год вялікага пералому», «Трактарыста забілі»—хваляючыя раздзелы гэтага незабыўнага летапісу.

Мастак не шукае ў жыцці незвычайнае, яго не бянтэжыць папулярнасць тэм. Ён знаходзіць для іх уласнае рашэнне, асветленае натхненнем і глыбінёй думкі.

Значнае месца ў творчасці Крахалёва займаюць пейзажы. Тут таксама Беларусь: пяшчотная вясна і залатая восень, сумная зімовая дарога і сакавітая ўрачыстасць летняга дня. Замілаванне няяркімі фарбамі нашага краю адчуваецца ў той цэпльні, з якой жывапісец малюе краявіды Беларусі.

Выстаўка, дзе прадстаўлена больш за 150 работ Пятра Крахалёва, дэманструе вынікі творчасці мастака за дваццаць год, семнаццаць з якіх ён працуе ў Беларусі, уключаючы хараство яе зямлі і людзей.

Тамара РЭУТОВІЧ.

Хроніка культурнага жыцця

♦ За заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва групе работнікаў Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР прысвоены ганаровыя званні. Народнага артыста БССР—С. Данілюк, салісты оперы; А. Каадазеву, галоўнаму хормайстру; К. Малышавой, артысты балета. Заслужанага артыста БССР—В. Бруно-Шуляку, салісту оперы; Л. Бржозоўскай, артысты балета; Г. Пятрковічу, артысту хору; В. Саркисяну, артысту балета; А. Сухіну, салісту оперы; Ю. Траяну, артысту балета.

♦ Новай пастаноўкай оперы Рымскага-Корсакава «Залаты пейнік» адкрыў сезон Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР. Прэм'ера спектакля адбылася ў Маскве, у час гастролляў там беларускага тэатра. Цяпер мінічане атрымалі магчымасць пазнаёміцца з гэтай жамчужнай рускай опернай класікай.

Гледачы беларускай сталіцы ў гэтым сезоне ўбачыць «Пікавую даму» Чайкоўскага і «Фаўста» Гуно, упершыню будзе пастанавлена «Раймонда» Глазунова. Над новымі творамі для тэатра працуюць беларускія кампазітары Г. Вагнер, Л. Абелівіч, Д. Смольскі, І. Лучанок, С. Картэс.

♦ У Бягомльскім музеі народнай славы з'явіўся новы экспанат—невялікая кніжачка ў зялёнай вокладцы. У ёй сабраны вершы партызана брыгады «Жалязяк» Віктара Скарахода. Кніжка выдадзена ў маі 1944 года рэдакцыяй газеты Бягомльскага падпольнага райкома партыі «Савецкі патрыёт». Зборнік, надрукаваны на пішучай машыцы, пабываў у сотнях і тысячх рук, пра што сведчаць заламаныя, зашмалцаваныя, пажоўклыя старонкі.

Зараз былы партызан працуе настаўнікам Бярэзінскай сярэдняй школы.

НА ЗДЫМКАХ: фотарэпрадукцыі карцін П. Крахалёва «Арганізацыя калгаса ў 1929 годзе» і «Вясна на рацэ Вяча».

[Заканчэнне. Пачатак у №№ 44, 45].

КАЛІ маці сказала, што хлеб братоў падтрымае хворую дачку, а так яна баіцца, каб дачка не памерла, Уладзімір Ільіч перапыніў яе—спытаў: — Колькі гадоў вашай дачцы? На што яна хварэе? Доктара выклікалі? — Шэсць гадоў. Глядзеў заводскі фершал, выпісаў ляркарствы, але хіба купіш іх: то няма, то цана буржуйская, не па нашай кішэні.

Уладзімір Ільіч нахмурыў лоб, сказаў задумліва: — М-да,—павярнуўся ў крэсла, дастаў са стала блакнот, алозак, нешта запісаў. Маму здзівіла, як хутка ён пісаў, ніколі да таго яна не бачыла, каб хто так хутка пісаў. Не скончыўшы пісаць, Ленін спытаў: — А сын вучыцца ў школе? — Не, не вучыцца. Дзве зімы пахадаў, а больш няма як.

Уладзімір Ільіч адарваўся ад блакнота, паглядзеў маці ў вочы, спытаў: — Чаму няма як? Чаму? — Ды як жа яму вучыцца, таварыш Ленін! Я на заводзе, малая хворая. Хто яе дагледзіць, накарміць? А хто дровы дастане? Без Васі мы ад холаду памерлі б даўно. Але баюся я, калі ён ходзіць па дровы. Яшчэ заб'юць буржуі, бо ён платы ў іх ламае.

Маці пасля здзівілася, што раптам так усё расказала; з суседкамі, з сяброўкамі па рабоце і то не была такая гаварка.

— Ламае буржуйскія платы?—перапытаў Уладзімір Ільіч і хораша гэтак, шчыра засмяяўся, але тут жа сур'ёзна спытаў: — Скажыце, таварыш, а вы маглі б уладзіць так, каб сын пайшоў у школу?—І горача пачаў пераконваць:—Дзірэвалючы вельмі важна, каб дзеці рабочых вучыліся. Рабочы клас узяў уладу, пачаў будаваць новае жыццё, і нам неадкладна трэба рыхтаваць адукваных людзей. Вучыць дзяцей рабочых, сялян. Я разумею, што вам нялёгка. Але нельга, каб сын чырвонаармейца не вучыўся! Прашу вас зрабіць усё магчымае... Скажыце, можна зрабіць гэта?

Маці адказала, не вельмі, праўда, упэўнена:

— Зраблю, таварыш Ленін. Пашлю Васю ў школу.

— Выдатна. Выдатна,—шчыра ўзрадаваўся Уладзімір Ільіч, нібы даўно ведаў нашага Васю і доўга трывожыўся, што той не ходзіць у школу. І адразу зацікаўлена спытаў пра іншае:—А як жа жыцьце вашы браты? Што ў сяле? Што кажуць мужыкі?

— Браты рады, што зямлі нарэзалі. Кажуць, калі зямля будзе ў тых, хто працуе на ёй, то Расея не памрэ з голаду.

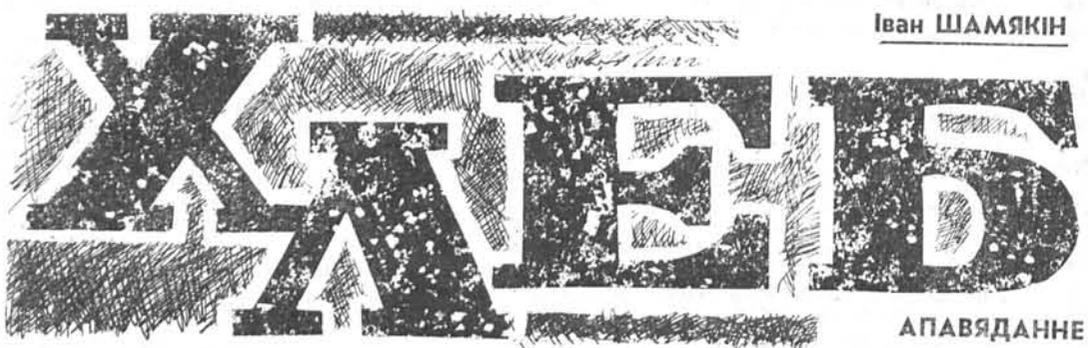
— Але, ад беднасці,—згадаўся Ільіч.— А вы не шкадуеце, што пайшлі ў горад? — Не шкадую. Цяжкая ў сяле бабская доля. У горадзе нашай сястры вальней дыхаць. Калі муж не п'е ды не б'е. Мой не піў і майстрывы добры. Дай божа, дачакацца яго...

Зазваніў тэлефон. Маці добра запомніла, што якраз на гэтых яе словах завянеў.

Ленін папрасіў прабачэння, імкліва падняўся з крэсла. Пакуль ён ішоў да

Маці маёй ад такіх слоў зрабілася страшна, яна тады не ведала яшчэ ўсіх бязлітасных законаў класовай барацьбы, і само слова расстрэл яе спалохала.

Ленін палажыў трубку і ўзрушана прайшоўся па кабінце, залажыўшы рукі за спіну. На нейкі момант як бы забыўся на маці, апанаваны іншымі думкамі. Але хутка спыніўся перад ёю, расступачыўся: — Банда спекулянтаў і кабарнікаў прабралася ў савецкія органы і зрывае забеспячэнне арміі. Мы ваюем за кожны

Іван ШАМЯКІН

АПАВЯДАННЕ

— Правільна. Вельмі правільна разважаюць вашы браты. Зямлю памешчыцкую ім нарэзалі?

— Князя вялікага зямля каля нашага сяла. І лес яго...

— Вялікія і малыя князі ўладалі мільёнамі дзесяцін, а сяляне гнулі на іх спіны. Колькі зямлі было ў вашых братоў?

— Мала. Я ўжо і не ведаю, колькі яе было, але ведаю, што мала. Бо бацька толькі аднаго, старэйшага, Кузьму, здолёў аддзяліць. Іван і Пятро разам жылі, бо не было чаго ўжо дзяліць, цяпер толькі падзяліліся. Калі я замуж выхадзіла, то браты радаваліся, што за заводскага выходжу, што ў пасаг зямлі не трэба было даваць.

— Радаваліся?—перапытаў Уладзімір Ільіч.

Маці спалохалася, што Ленін можа дрэнна падумаць пра братоў яе, і растлумачыла: — Ад беднасці гэтая радасць.

тэлефона—два чорныя апараты стаялі на сталі,—маці з жахам падумала, што яна так бессаромна разгаварылася, расцелася, як у гасцяў, і скаргамі сваімі бабскімі ды расказамаі займае ў Леніна час, патрэбны не на такія дробныя, як у яе, справы—на вялікія, дзяржаўныя. Ды яшчэ бога памянула, а большавікі ў бога не вераць.

Ленін узяў трубку, паслухаў, і маці ўбачыла, як змяніўся яго твар: толькі што быў добры, спагадлівы, уважлівы, а раптам зрабіўся суровы-суровы. І голас змяніўся: ласкавы быў, цёплы, а зрабіўся сярдыты, халодны.

— Але, я чытаў ужо і напісаў члену рэўаенсавета па гэтай справе. Фелікс Эдмундавіч! Ад чэка патрабую абавязкова, падкрэсліваю—абавязкова, звазіць і расстраляць гэтых спекулянтаў і кабарнікаў. З гэтай сволаччу трэба расправіцца так, каб усе на гады запомнілі. Прашу вас узяць пад свой кантроль. Пашліце разумных чэкістаў.

пуд хлеба, адрываючы яго ад вашай хворай дачкі, каб накарміць армію, а яны крадуць тысячы пудоў. Што загадаеце рэбіць з такімі людзьмі? Расстрэльваць! Так, так, расстрэльваць! Бо яны горш за тых, якія страляюць у чырвонаармейцаў на фронце. Горш за самых злосных адкрытых ворагаў!

Уладзімір Ільіч павярнуўся да стала, на міг задумаўся, потым узяў той жа блакнот, спытаў: — Дзе мы жывём. Запісаў адрас і, трымаючы ў адной руцэ блакнот, пазваніў па тэлефоне.

Маці пераконвала, што гэтыя словы яна запомніла дакладна, слова ў слова: — Мікалай Аляксандравіч! Я прашу вас выканаць адну маю просьбу. У мяне на прыёме работніца патроннага завода таварыш Кузьмянкова. У яе хворая дачка, дзяўчынец шэсць гадоў. Дайце, калі ласка, указанне бальніцы пасляць на кватэру Кузьмянковай талковага доктара. Але, вопытнага ўрача, які мог бы паставіць дыягназ, назначыць лячэнне. Запішыце адрас: вуліца Акалотная, дом нумар семнаццаць, кватэра тры. І дайце ўказанне, каб ляркарствы, якія будуць назначаны, выдалі Кузьмянковай бясплатна. Мікалай Аляксандравіч! Ці можа Наркамздраў узяць усіх хворых дзяцей на ўлік? Не паўтарайце, калі ласка, агультывядомыя ісціны. Я ведаю, што ў нас мала ўрачоў, мала бальніц. Але мы павінны пачаць гэтую справу. Пачніце з

Надаўна ў Гомелі з'явіўся новы самадзейны калектыў — хор Гомельскага вытворчага дэапрацоўчага аб'яднання. Гледачы цёпла прынялі першыя выступленні артыстаў. НА ЗДЫМКУ: выступленне хору Гомельскага вытворчага аб'яднання. Фота Ч. МЕЗІНА.

НА СЦЭНЕ—САМАДЗЕЙНЫЯ АРТЫСТЫ

Для таго, каб лепш зразумець жыццё народа, яго душу, трэба пазнаёміцца з яго творчасцю. Паслухайце, аб чым спяваюць сёння беларусы, і вы адчуеце іх настрой, думкі, імкненні.

Сёння беларускі народ спывае аб шчасці, аб сваёй светлай долі, аб радасці. У нас любяць песні і танцы ў горадзе і вёсцы, імі захапляюцца старыя і маладыя. Менавіта таму на сценах клубаў, тэатраў, дамоў культуры выступаюць не толькі прафесіянальныя артысты, але і шматлікія калектывы мастацкай самадзейнасці, аматары музыкі, танцаў, паэзіі.

Сёння ў рэспубліцы працуюць звыш 600 прафсаюзных клубаў, дамоў і палацаў культуры. Ва ўстановах культуры, якія падпарадкоўваюцца прафсаюзам, амаль 19 тысяч калектываў мастацкай самадзейнасці. 80 з іх, выканаўчае майстэрства якіх набліжаецца да ўзроўню пра-

фесіянальнага, удастоены ганаровага звання народных.

Цэнтрам, адкуль самадзейныя артысты атрымліваюць парадны, дапамогу ў падборы рэпертуару, дзе наладжваюцца агляды, з'яўляюцца створаныя ў 1968 годзе Рэспубліканскія і абласныя дамы мастацкай самадзейнасці. Акрамя таго, кожны калектыў мае свайго кіраўніка.

Не раз нашы самадзейныя артысты выязджалі з канцэртамі ў іншыя рэспублікі, а многія калектывы пабывалі за мяжой — у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, Польшчы, Балгарыі, Нарвегіі.

Творчыя дасягненні мастацкай самадзейнасці бачны ва ўсіх жанрах. На розных прадпрыемствах, у навучальных установах працуюць амаль дзве з паловай тысячы танцавальных калектываў. Сярод іх шырока вядомы ансамбль танца палаца культуры Магілёўскага заводу штучнага валакна, на-

два гады назад на сталічных афішах з'явілася імя новага мастацкага кіраўніка Мінскага камернага аркестра Юрыя Цырука. Два сезоны — тэрмін невялікі. Але праграмы аркестра абудзілі цікавасць да новага музыканта. У іх, акрамя твораў Баха, Вівальдзі, Гайдна, з'явіліся імёны кампазітараў, чыя музыка выконвалася ў Мінску ўпершыню — Граун, Тэлеман, Рамо, Мійо, Блох. На канцэртах прагучалі новыя творы беларускіх кампазітараў І. Лучанка, Э. Тырманд, А. Янчанкі, С. Картэса. Ініцыятыва і высокае прафесіянальнае майстэрства Юрыя Цырука за кароткі тэрмін паставілі камерны аркестр у лік лепшых такіх калектываў нашай краіны.

З чаго пачынаецца музыкант? Мне здаецца, што з дзяцінства,

з таго самага моманту, калі мозг, мільярдамі нервовых клетак сутыкаючыся з велізарнай і дзівоснай прыродай, пачынае вылучаць свет гукаў. Дзяцінства Ю. Цырука прайшло ў абстаноўцы любві да музыкі — яго бацька быў вядомым музыкантам. Чатырохгадовы хлопчук Юрыя на дзіцячым баяне акампаніраваў даросламу спеваку ў адным з рабочых клубаў. Тады ж гучалі і мелодыі, напісаныя ім самім.

Калі прыйшоў час усур'ез заняцца музыкай, сярод іншых інструментаў увагу Юрыя прыцягнула віяланчэль. Любоў да музыкі прывяла Юрыя ў Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю, да чудаўнага педагога Аляксандра Стагорскага, у класе якога Цырук і скончыў кансерваторыю.

Беларускае музычнае мастацтва павінна было атрымаць выдатнага віяланчэліста-выканаўцу. Але летам 1964 года Ю. Цырука пачуў Мсціслаў Растрэповіч. Захоплены маладым музыкантам, Растрэповіч запрашае яго ў свой клас аспірантуры пры Ленінградскай кансерваторыі.

Глыбокі ўплыў на Ю. Цырука мела яго работа ў сімфанічным аркестры Ленінградскай дзяржаўнай філармоніі пад кіраўніцтвам Мравінскага. Яўген Мравінскі, артыст і педагог, абудзіў у Цыруку дырыжора. Менавіта ў аркестры Ленінградскай філармоніі, на рэпетыцыях вялікага рэпертуару, які ўключаў творы розных эпох і розных народаў свету, пачаўся працэс пазнання складанага майстэрства дырыжора. Вялікую карысць Ю. Цыруку прынеслі гастролі аркестра ў Аўстрыі, Італіі, Германіі, Польшчы і іншых краінах свету.

Усё гэта былі ступенькі, якія пераадольваў будучы дырыжор, пазнаючы прыгажосць і веліч музыкі ў гучанні віяланчэлі, скрыпкі, альты, валторны і многіх іншых вялікіх і малых інструментаў аркестра, на кож-

ным з якіх Юрыю Цыруку даводзілася іграць. Прайшоўшы ўсе вехі аркестровай службы, атрымаўшы маральнае права выказаць сваё творчае крэда ў мастацтве, Ю. Цырук з'яўляецца ўзорам музыканта, выхаванага ў духу лепшых традыцый савецкага выканаўчага майстэрства.

У выкананні Мінскага камернага аркестра пад кіраўніцтвам Юрыя Цырука поўна і глыбока загучалі творы беларускіх кампазітараў. Мы пазнаёміліся з Другім арганым канцэртам А. Янчанкі, «Музыкай для струнных» С. Картэса, аранжыроўкай песеннага цыкла Э. Тырманд «Зямное прыцягненне», «Алегра» І. Лучанка і сімфоніяй для камернага аркестра Г. Вагнера. Юрыю Цыруку ўдалося пераадолець аб'якаваць кампазітараў да рэпертуарных патрэб камернага аркестра, і ўсё тое новае, што цяпер ствараецца імі ў гэтым жанры, пішацца для Мінскага камернага.

Ю. Цырук выступіў не толькі як арганізатар і выхавальнік аркестра. Ствараючы цікавыя і часам нечаканыя праграмы канцэртаў, ён заўсёды зыходзіць з жадання далучыць да сакрэтаў музыкі як мага больш людзей. Вось чаму ў цяперашнім сезоне з'явіўся цікавы цыкл гістарычных экскурсій па музыцы. Аркестр падрыхтаваў праграмы старадаўняй італьянскай, нямецкай і французскай музыкі.

Сёлета Юрыя Цырук плануе выкананне рэдкіх твораў Баха. Цікавымі абяцаюць быць канцэрты пад назвай «Музычныя партрэты», прысвечаныя асобным кампазітарам. Слухача чакае таксама сустрэча з творчасцю папярэдніка Баха — Генрыха Шутца, 300-годдзе з дня нараджэння якога будзе адзначацца ў будучым годзе. І, вядома, шмат радасці прынесуць сустрэчы з творчасцю беларускіх аўтараў, шчырым папулярызатарам якіх з'яўляецца Юрыя Цырук.

Ул. ЯФРЭМАУ.

Масквы. Дайце вашы прапановы Саўнаркому.

Маці сядзела ашаломленая: выходзіць, усхваленыя справай дзяржаўнай, Ленін нічога не забыў—ні пра мяне, хзору, ні прозвішча матчынага, яе імя, па бацьку, а заадно падумаў пра ўсіх дзяцей.

А калі Уладзімір Ільіч сказаў:

— Наконт вашай просьбы, Аксіння Ерафееўна. Я напішу ў саўдэп, папрашу таварышаў, каб выдалі вам пасведчанне на дазвол правезці не куплены, свой, ад братаў, хлеб,—маці адчула, што вось-вось разрываецца—ад радасці, ад удзячнасці, ад іншых пачуццяў, нявыклікх, якіх можа да таго яшчэ і не ведала. Разумела, як гэта будзе недарэчна, сорамна—зараўці па-бабску ў Леніна, і трымалася з усяе сілы, заціснула рот, нібы ў яе забалелі зубы.

Ленін сеў у крэсла за стол і пачуў пісаць. Спыніўся. Узняў вочы.

— Колькі браты абячаюць вам хлеба?

Маці не адразу здолела адказаць, прашаптала, як тайну:

— Тры пуды.

— Напішам чатыры,—сказаў Уладзімір Ільіч; дапісаўшы, вырваў лістак з бланкета, падышоў да маці, працягнуў запіску.

— У прыёмнай вам раскажуць, як прайсці ў саўдэп, да каго звярнуцца. Усяго вам добрага, таварыш.

Паціснуў на развітанне руку. Правёў да дзвярэй і зноў нагадаў:

— А сына пашліце ў школу. Абязязкова.

Словы гэтыя ленынскія моцна запалі ў памяць—на ўсё жыццё; мама ўсё зрабіла, каб мы вучыліся. А вось ці адказала яна што Уладзіміру Ільічу на гэтыя словы—не помніла. Помніла толькі, што не падзякавала. Забылася. Калі ў прыёмную выйшла, тады толькі падумала пра гэта. І так ёй нядобра зрабілася ад таго, што не падзякавала—сорамна, крыўдна за сябе. Спынілася пасярод пакоя, асцярожна, каб не пакамячыць, прыціскала паперку да грудзей і глядзела на тых, хто чакаў свае чаргі,—а іх многа было ўжо ў прыёмнай, усім хацелася пагаварыць

з Леніным. І яны глядзелі на маці, некаторыя з усмешкай—мабыць, разумелі, што ў яе на душы пасля такой сустрэчы. Хораша ўсміхнуўшыся, прайшла міма яе—у кабінет да Леніна—Лідзія Аляксандраўна.

Маці вырашыла дачакацца, калі яна вернецца, і перадаць падзяку праз яе, каб не падумаў Ленін, што яна такая хапунья і недарэка: атрымала дазвол на хлеб і на ўсё забылася.

Сакратарка хутка выйшла і сказала да маці:

— Пачакайце хвіліначку, таварыш Кузьмянкова.

А пасля запрасіла да Леніна тых дваіх, шыкоўна па тым часе адзетых, з тоўстым партфелем, якія размаўлялі між сабой не па-руску.

Калі дзверы за імі зачыніліся, Лідзія Аляксандраўна падышла да маці, ціха сказала:

— Зараз вас правядуць у саўнаркомаўскую сталойку, і вы паснедаеце. Вось вам талончык. Падсілкуйцеся, а то вам грыйшлося нямаля пахвалявацца. У вас бледны твар.

Маці здагадалася, што і гэта—ад Леніна, і... задыхнулася, спазмы сціснулі горла; пракаўтнуўшы слёзы, яна вінавата прызналася:

— А я не падзякавала... Калі ласка, прашу вас, даражэнькая, перадайце таварышу Леніну, што я...

— Не хвалойцеся. Уладзімір Ільіч усё разумее,—супакоіла маці Лідзія Аляксандраўна.

У сталойцы—невялічкай зале—было пуста, снеданне даўно скончылася. Пажылая жанчына падала маці талерку супы і маленькую скібачку хлеба—трэць рабочай пайкі. Суп быў рэдкі, не наварысты, але ад яго смачна пахла прысмакмі—цыбуляй, лаўровым лістам, перцам.

Маці пайшла з дому без снедання, згадалася, але зачэрпнула першую лыжку—і з вачэй яе сыпанулі слёзы, адна, буйная, капнула ў лыжку. І маці не выцірала іх, не саромелася, што нехта ўбачыць. Гэта былі слёзы радасці незвы-

чайнай, якой яна ніколі не ведала, але радасці не ад таго, што атрымала больш, чым спадзявалася, ідучы да Леніна. Не, гэта была радасць, шчасце ад таго, што яна чула, зразумела сэрцам і розумам нешта значна большае.

Маці сорака гадоў разказвала пра гэтую падзею, самую памятную ў яе жыцці, і кожны раз перажывала, што яна не можа—не хапае ў яе слоў—перадаць тое сваё адчуванне, і кожны раз баялася, што не ўсе разумеюць, што яна адчувала. Да таго малапісьменная, яна не зусім уяўляла ўвесь сэнс рэвалюцыі. А тут у Крамлі, у Леніна, за якую паўгадзіну ўведала самае істотнае, самае галоўнае.

Новы свет адкрыўся перад ёй. Яна ўступіла ў яго і адразу адчула сябе зусім іншым чалавекам. Маці ўсіх слухачоў сваіх пераконвала, што менавіта тады, у саўнаркомаўскай сталойцы, яна праз слёзы радасці ўбачыла будучае дзяцей сваіх—наша шчасце.

Маці схаманулася, калі нехта папрасіў дазволу сеці за яе стол. Чалавек у пенсне з сівой бародкай сеў напроці. Можна было выбраць любы стол, але, магчыма, чалавек убачыў, што жанчына плача, і, не зразумеўшы адразу, з якой прычыны, вырашыў суцешыць.

Маці выцерла слёзы і весела ўсміхнулася яму, не саромеючыся, смела і проста, быццам перад ёю быў добры стары знаёмы, хоць перад ёю сядзеў вучоны чалавек, інтэлігент, а вучоныя яна да таго дня саромелася, баялася, не любіла, бо лічыла, што ўсе яны з буржуйскага класа. Чалавек здзівіла яе ўсмешка. Мама ўбачыла яго здзіўленне і яшчэ больш павесялела.

Новаму наведніку падалі суп і тую ж скібачку хлеба. Яны пачалі есці. Але маці сёрбала суп без хлеба. Чалавек спытаў:

— Чаму вы не ясць хлеб?

Маці паглядзела на хлеб і нечакана для самой сябе адказала:

— Я вазьму яго дзецям. Можна?

— Вядома, можна. Я дам вам паперу, каб загарнуць,—паклаў лыжку і палез у партфель.

Маці ўзрадавалася гэтай думцы—прынесці мне і Васю хлеба ад Леніна. Маленькая скібачка стала для яе вялікім сімвалам як шмат што іншае ў той дзень.

Чалавек паклаў на стол бялюткі лісток паперы. Маці паклала хлеб на паперу. Спытала ў чалавека:

— Вы Леніна бачылі?

Ён усміхнуўся.

— Я працую ў Саўнаркоме,—і, убачыўшы, што гэта ёй не ўсё растлумачыла, дадаў:—Мы страчаемца амаль штодня.

— Штодня?!—маці адчула вялікую павагу да гэтага сівога старога, з худым хваравітым тварам, пазайздросціла яму. І, вядома, не магла ўтрымацца, каб не сказаць пра сваю радасць.

— Я таксама была ў Леніна. Толькі што.

Тады, напэўна, старому большавіку стала ўсё зразумела: яе слёзы, і нечаканая ўсмешка, і гэты хлеб для дзяцей.

...Яшчэ малая, школьніца, слухачы матчынае расказ, я так і падумала: той стары інтэлігент адразу зразумеў, што тварылася ў душы прастай работніцы. А вось дзядзька Іван—гэта я сама бачыла і помню—доўга не мог паверыць і зразумець.

Маці, калі вярнулася дадому, кінулася да мяне радасная, скібачку хлеба дала:

— Гэта табе ад Леніна, Анечка.

Дзядзька нядобра так усміхнуўся, барадаты твар яго скрывіўся. Маці пачала расказваць, як была ў Леніна, пра што яны гаварылі.

Дзядзька зноў нядобра ўсміхнуўся.

— Накармі іх казкамі. Навучылася ты, Аксіння, баяць казкі.

Тады маці, адчуўшы, што брат не верыць ёй, пачала даказваць, пасведчанне на хлеб паказала, якое выдалі ў саўдэпе.

На вачах маіх мяняўся выраз дзядзькавага твару. Урэшце, паверыўшы сястры, селянін перахрысціў сваю бараду і сказаў:

— Дзякуй богу. Значыцца, праўда ўсё, што расказваў нам камісар.

БЕЛАРУСКІ ЭКСПЕРЫМЕНТ

У ЧАС Крымскай вайны ў 1854 годзе англічане і французы, асаджаючы Севастопаль, спадзяваліся захапіць горад адразу пасля абстрэлу. Але бура, якая неспадзявана пачалася, разбіла французскі баявы карабель «Генрых IV» і парушыла планы саюзнікаў. Праз некаторы час дырэктар Парыжскай абсерваторыі Левер'е прыйшоў да вываду, што буру можна было прадказаць загадзя. Гэта адкрыццё паклала пачатак стварэнню службы надвор'я ў Еўропе.

Датай нараджэння такой службы ў нашай краіне лічыцца 1872 год, калі ў Галоўнай фізічнай абсерваторыі быў выпушчаны першы бюлетэнь надвор'я. Метэаралагічны назіранні на тэрыторыі Беларусі пачаліся ў пачатку XIX стагоддзя. Але сапраўднай гідрамет-службы ў дарэвалюцыйнай Беларусі не існавала.

Пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі гідраметэаралагічная сетка ў нашай рэспубліцы пачала хутка расці. У 1941 годзе яна лічылася адной з лепшых у краіне.

За час Айчынай вайны гідраметслужба Беларусі страціла каля 300 кваліфікаваных работнікаў. Большая частка метэастанцый і пастоў была разбурана акупантамі.

У КАБІНЕЦЕ начальніка бюро Беларускага тэрытарыяльнага гідраметцэнтра Марка Гольберга цёпла і ўтульна. А за акном ідзе сумны асенні дождж.

Успамінаю, што напярэдадні вечарам па радыё перадавалі: «У Мінску воблачна. Без ападкаў».

Марк Абрамавіч усміхаецца: — Людзям уласціва перабольшваць колькасць памылковых прагнозаў надвор'я. Таму сіноптыкаў, на жаль, часцей вінавацяць за няўдалыя прадказанні, чым адзначаюць высокую дакладнасць прагнозаў.

Ад чаго ж залежыць дакладнасць прагнозу надвор'я?

Перш за ўсё ад паўнаты інфармацыі аб стане паветранай і воднай абалонак зямлі, ад хуткай і дакладнай яе апрацоўкі.

Яшчэ некалькі год назад у Беларусі дзейнічалі старэйшая класічная служба надвор'я: назіральнік сачыў за паказаннямі прыбораў, запісаў іх, перадаваў у цэнтр. Сіноптыкі ўручную складалі карты. Метэаролагі, аналізуючы гэтыя карты, рабілі прагноз.

Дзякуючы бурнаму тэхнічнаму прагрэсу, у апошнія гады з'явіліся новыя крыніцы інфар-

мацыі аб стане атмасферы: радыёлакатары, метэаракеты, метэаспадарожнікі. Паток інфармацыі павялічыўся ў сотні разоў. Старэйшая схема: назіральнік, чалавек, які перадае інфармацыю, — спецыяліст, які апрацоўвае гэту інфармацыю, ператварылася ў тормаз.

І тады на дапамогу метэаролагам прыйшла электроніка і вылічальная тэхніка. У 1968 годзе ў Беларусі пачаўся грандыёзны эксперымент па комплекснай аўтаматызацыі і механізацыі гідраметэаралагічнай службы. У адзіную сістэму былі ўключаны наземныя аўтаматычныя метэастанцыі, сродкі радыёлакацыйнага назірання і спадарожнікі. Атрыманая ад іх інфармацыя паступае непасрэдна ў электронна-вылічальныя машыны «Мінск-22» і «Мінск-32», якія на працягу некалькіх мінут апрацоўваюць яе, аналізуюць і выдаюць неабходныя для прагнозу надвор'я дадзеныя. Такі эксперымент прыводзіцца ўпершыню ў свеце.

Праз некалькі год на гэту сістэму пяройдуць усе гідраметцэнтры і станцыі Савецкага Саюза.

У гэты ж дзень разам з Маркам Абрамавічам мы пабывалі на аўтаматычнай метэастанцыі.

Ціха гудуць электронныя блокі, шчоўкаюць самапісты, трашчаць тэлеграфы. У акно відаць пляцоўка, на якой устаноўлены аўтаматычныя датчыкі. Праз кожныя тры гадзіны, мінута ў мінута, аўтамат здымае з іх паказанні: тэмпературу паветра, вільготнасць, хуткасць і напрамак ветру, вышыню ніжняй крошкі аблокаў і г. д. Інфармацыя ў выглядзе электрычных сігналаў паступае ў «мозг». Тут спецыяльнае прыстасаванне пераўтварае іх у значэнні метэаэлементаў.

Машына запісвае паказанні, складае літаравы лічбавую тэлеграму і пры дапамозе тэлеграфіі пасылае яе ў цэнтр, куды сцякаюцца даныя з 44 аўтаматычных метэастанцый, размешчаных у розных месцах Беларусі. Хутка, надзейна, зручна. Але толькі такой інфармацыі недастаткова для канчатковага прагнозу. Неабходна мець яшчэ даныя стану атмасферы на розных вышынях. Гэтым займаецца аддзел радыёлакацыйнага назірання, які размешчаны на самым верхнім паверсе абсерваторыі.

Адсюль некалькі разоў у дзень запускаюцца шары-зонды, якія, падымаючыся на вышыню да 30—35 кіламетраў, пасылаюць няспыннымі сігнала-

аб тэмпературы, вільготнасці, ціску, напрамку і хуткасці ветру на розных вышынях. У суседнім памяшканні размешчаны метэаралагічны радыёлакатар.

Па экрану лакатара б'яжыць зеленаваты прамень. За ім застаюцца акрэсленыя рысы аблокаў, што знаходзяцца на рознай вышыні ў радыусе 300 кіламетраў. Радыёлакатар «бачыць» аблокі і ў гарызантальнай плоскасці, і ў разрэзе. Гэта дазваляе метэаролагам меркаваць аб іх мікраструктуры, дзякуючы чаму можна прыблізна за гадзіну прадказаць выпадзенне дажджу, граду або снегу ў тым або іншым раёне Беларусі. Тры такія лакатары, устаноўлены ў Мінску, Гомелі, Брэсце, і «праглядаюць» кожнае воблака, якое з'яўляецца над тэрыторыяй рэспублікі.

Даўно вядома, што капрызнае беларускае надвор'е зараджаецца над паўночнымі раёнамі Атлантычнага акіяна. Гэтыя раёны з'яўляюцца для нас своеасаблівай «кухняй надвор'я». Аб тым, якія «ствары» рыхтуюцца на гэтай кухні, беларускія метэаролагі даведваюцца ад спадарожнікаў.

Першы метэаспадарожнік у нашай краіне быў запушчаны 25 чэрвеня 1966 года, а з 1967 года пастаянна працуе метэаралагічная сістэма «Метэор». Спадарожнікі серыі «Космас», якія ўтвараюць сістэму, знаходзяцца на вышыні прыкладна 630 кіламетраў. Устаноўленая на іх апаратура кантралюе паласу шырынёй у 1000 кіламетраў і перадае здымкі ў лабараторыю аналізу спадарожнікавай інфармацыі.

НАЧАЛЬНИК лабараторыі Геннадзь Аўрынскі паказвае мне яшчэ вільготныя здымкі, атрыманыя ў час чарговага сеанса са спадарожнікам. Ясна відаць, што над раёнам паўночнай Атлантыкі чыстае, бязвоблачнае неба.

— Калі ўлічыць, што сярэдня хуткасць руху паветраных мас ля зямлі 40 кіламетраў у гадзіну, або тысячу кіламетраў у суткі, — гаворыць ён, — то праз пару дзён у нас трэба чакаць яснае сонечнае надвор'е.

У дзень і ўночы ў Беларускай тэрытарыяльнай гідраметцэнтр паступаюць паведамленні дзесяткаў метэастанцый і пастоў, радыёлакатараў, метэаспадарожнікаў. Варта быць беларускага надвор'я ўважліва сочаць за паветранымі акіянамі. Іх прагнозаў чакаюць лётчыкі і будаўнікі, хлебаробы і рыбакі, спартсмены і ўрачы.

Уладзімір МЯЛЕШКА.

Адзін з лепшых фотааператараў Беларускага гідраметцэнтра Б. ЕРАХАВЕЦ рэгулюе антэнную ўстаноўку, з дапамогай якой сочаць за штучнымі спадарожнікамі Зямлі.

РЭСТАЎРАЦЫЯ КУПАЛАЎСКАГА МУЗЕЯ

У Вязынцы, у сялянскай хаце, якую займала сям'я Луцэвічаў, што арандавала зямлю ў мясцовага пана, 90 гадоў назад нарадзіўся народны пясняр Беларусі Янка Купала. Пасля вайны па ініцыятыве жонкі паэта Уладзіславы Францаўны Луцэвіч у гэтым доме быў створаны філіял рэспубліканскага літаратурнага музея паэта.

Карпатліва і з любоўю збіралі навуковыя работнікі і іх памочнікі — мясцовыя настаўнікі і школьнікі — усё, што мела каштоўнасць для музея. У хаце, па меры магчымасці, была адноўлена абстаноўка тых далёкіх год. У дзень адкрыцця музея стужку перад уваходам перарэзаў Кандрат Крапіва.

З таго часу музей наведалі тысячы людзей. Але гады ішлі, дом старэў. Да таго ж стала вядома, што гаспадар сядзібы некалі перабудаваў домік, і ён страціў той вы-

гляд, які меў у канцы XIX стагоддзя. І тады перад вучонымі паўстала нялёгкае заданне: аднавіць музей і надаць дому, у якім нарадзіўся Купала, першапачатковы выгляд.

Работы ўжо распачаты. На дапамогу вучоным прыйшлі мясцовыя жыхары. Удалося знайсці людзей, што памяталі, як выглядаў дом. Быў складзены падрабязны план сядзібы.

Матэрыялы новай экспазіцыі раскажучь аб дзяцінстве і юнацтве паэта, аб яго любімых кнігах, сябрах і першых творчых захапленнях. Тут жа будуць змешчаны экспанаты, якія пазнаёмяць наведвальнікаў з мінулым краю, з тым, як жылі і працавалі раней мясцовыя сяляне. Пройдзе зусім нямнога часу, і адноўлены музей зноў расчыніць свае дзверы.

Я. САДОЎСКІ.

ЭКСПАНУЕ ВОСЕНЬ

Шчодрой гаспадыняй прыйшла на беларускую зямлю восень. І выстаўка, што праходзіла нядаўна ў мінскім Палацы культуры прафсаюзаў, была прысвечана ёй. У фазе перад наведвальнікамі адзін за адным узніклі каларытныя «нацюрморты» — залатыя горы яблыкаў і груш, цяжкія гронкі вінаграду, піраміды грэцкіх арэхаў. Не верылася, што гэтыя цудоўныя плады вырашчаны ў горадзе на тых некалькіх дрэўцах, якія гараджанін горда называе «садам». Самыя розныя гатункі груш, яблык, вінаграду, гародніны былі прадстаўлены на ёй. Арганізаваў выстаўку Мінскі клуб аматараў прыроды.

Глядзіш на гэты пахучы цуд і—дзіву даешся. Ці ведалі вы, напрыклад, што ў нас, у Мінску, могуць расці грэцкія арэхі? А вось у саавада-аматара Я. Янушэўскага — растуць! І арэхі на іх буйныя, смачныя. Янушэўскі вырошчвае ў сваім садзе вінаград, чатыры гатункі рабіны, некалькі відаў груш. А якіх толькі яблык не прыслаў ён на выстаўку! Тут і ранет, і антонаўка, і макентош (дарэчы, гэты гатункі вырошчвае ў горадзе толькі ён), і уэлсі, і мінскі, і райка.

Вялікую колькасць смачных і прыгожых экспанатаў прадставіў на выстаўку Ул. Бязуглаў і іншыя саавады Мінска. Яны не толькі паказалі сааваду, гародніну, розныя сокі, варэнне, віно, але і падзяліліся багатым вопытам іх «вытворчасці».

Прыняў удзел у выстаўцы і Беларуска-навукова-даследчы інстытут пладаводства, гародніцтва і бульбы. 26 гатункаў фруктаў і гародніны, некаторыя з якіх не атрымалі яшчэ нават назвы, дай ён на выстаўку. Работнікі інстытута выступілі перад саавадамі з лекцыямі і кансультацыямі.

Б. ПЯРНО.

ГУМАР

Аднойчы Бернард Шоу прыйшоў у тэатр, але спазніўся да пачатку спектакля. Яго напрасілі прайсці ў ложу і сесці ціха на сваё месца. Шоу спытаў: — А што, глядзячы ўжо спяць?

Спыталі ў вароны: — Чаму б табе не падацца ў салаі?.. Усе гавораць, і спяваць ты майстрыха...

— Ведаем мы гэтыя байкі, — адказала варона, — ды тут не паспеш і рот адкрыць — сыр выпадзе!

Неяк заяц і чарапаху высачылі тыгра.

— Заяц! — сказала чарапаху. — Табе выпай гонар нанесці яму апошні ўдар.

— А як жа ты? — пашкадаваў яе заяц.

— Што зробіш, — уздыхнула чарапаху. — Павінен жа нехта раскажаць аб нашым подзвігу!..

Эрнст Рэзерфорд карыстаўся наступным крытэрыем пры выбары сваіх супрацоўнікаў. Калі да яго падыходзілі першы раз, Рэзерфорд даваў заданне. Калі пасля гэтага новы супрацоўнік пытаў, што рабіць далей, яго звальнялі.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-03-15, 33-15-15, 39-87-92.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 1357.